

Veri İletişimi

Data Communications

Suat ÖZDEMİR

Gazi Üniversitesi

Bilgisayar Mühendisliği Bölümü

Ders Bilgileri

- Öğretim üyesi: Prof. Dr. Suat Özdemir
- E-posta: suatozdemir@gazi.edu.tr
- Ofis: 138
- Görüşme saati: Pazartesi 12:30 - 13:30
- Ders asistanı: Duygu Zaralı
- Ders websayfası: <http://w3.gazi.edu.tr/~suatozdemir/>

Ders Bilgileri

← → ↻ ⓘ Not Secure | w3.gazi.edu.tr/~suatozdemir/teaching/bm403/

Veri İletişimi - Güz 2019 / Data Communications - Fall 2019

Öğretim Üyesi / Faculty:

[Suat Özdemir](#) (suatozdemir (at) gazi.edu.tr)

Asistan / Assistant:

[?](#)

Ders web sayfası / Webpage:

<http://w3.gazi.edu.tr/~suatozdemir/teaching/bm403/>

Duyurular / Announcements:

23/09/2019 Ders sayfası yayında.

Ders bilgileri, konular ve içerik / Content:

Veri iletişiminin temelleri, TCP/IP protokolü katmanları, sinyaller ve sinyal kodlama teknikleri, devre anahtarlama, paket anahtarlama, yönlendirme, hata bulma ve düzeltme, akış kontrol yöntemleri, ortam erişim yöntemleri, ağ protokolleri.

Ders saati ve yeri / Place and Time:

Pazartesi 09:30, Mühendislik Fakültesi 416

Görüşme saati / Office Hour:

Pazartesi 12:30-13:30

Ders notları / Course Slides:

1. Giriş [\[PDF\]](#)
2. Ağ Modelleri [\[PDF\]](#)
3. Veri ve Sinyaller [\[PDF\]](#)
4. Sayısal İletişim [\[PDF\]](#)
5. Analog İletişim [\[PDF\]](#)
6. Çoklama/Multiplexing [\[PDF\]](#)
7. İletim ortamı [\[PDF\]](#)
8. Anahtarlama [\[PDF\]](#)
9. Telefon ve kablo TV hatlarının veri iletişiminde kullanılması [\[PDF\]](#)
10. Hata Kontrolü [\[PDF\]](#)

Ders Bilgileri

- Değerlendirme
  - Arasınava : 30%
  - Ödev - Quiz : 30%
  - Final : 40%
- Ders kitabı: Behrouz A. Forouzan, Data Communications and Networking 4/E, McGraw-Hill, 2007.
- Kaynak kitaplar:
  - A. Tanenbaum, Computer Networks 4/E, Prentice Hall, 2003.
  - James F. Kurose, Keith W. Ross, Computer Networking 4/E, Addison Wesley, 2008.
  - W. Stallings, Data and Computer Communications 7/E, Pearson, 2004.

Dersin amacı

- Hızlı gelişen bir teknoloji olan veri iletişimi ve bilgisayar ağları konusunun temellerini TCP/IP protokolü katmanları üzerinden anlamak.

Giriş

- İletişim (communications) bilgi paylaşımıdır ve “yüz yüze” ve “uzaktan” olmak üzere iki şekilde yapılır.
- Uzaktan yapılan iletişim “telecommunication” olarak adlandırılır ve telefon, telgraf, televizyon gibi uygulamaları içerir.
- Veri (data) bilgiyi paylaşan taraflar arasında kurallarla belirlenmiş formda bilginin ifade edilmesidir.
- Veri iletişimi (data communications) bilginin herhangi bir ortam (hava, kablo vb.) kullanılarak iki cihaz arasında transfer edilmesidir.

İletişim ağı

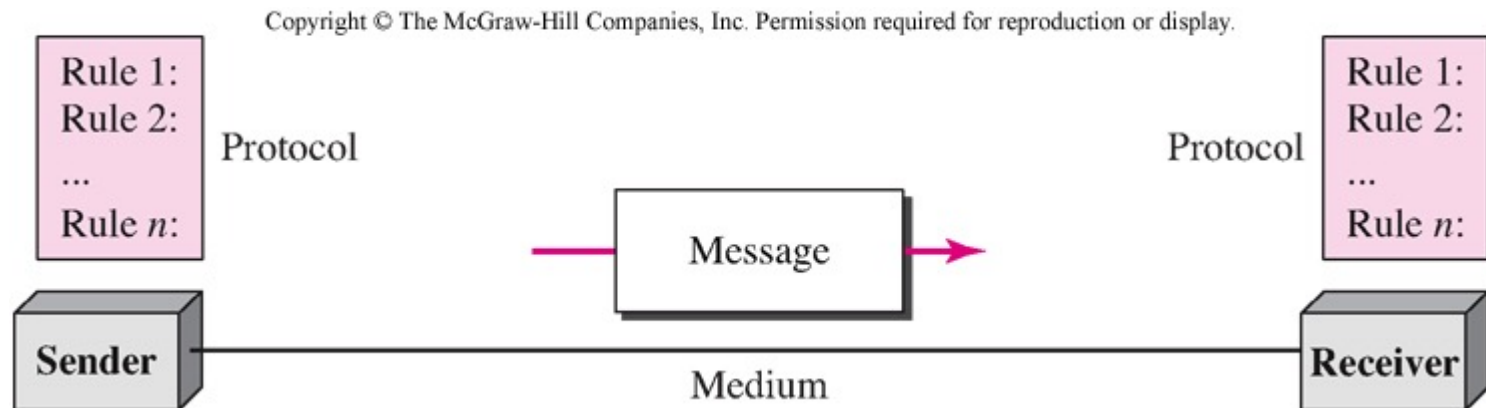
- Bir iletişim ağı aşağıdaki varlıklardan oluşur.
  - Donanım elemanları
  - Ağ işletim sistemi / yazılım
  - İletişim kanalı
  - Veri / Bilgi / Kaynaklar
  - Protokoller

Veri İletişimi

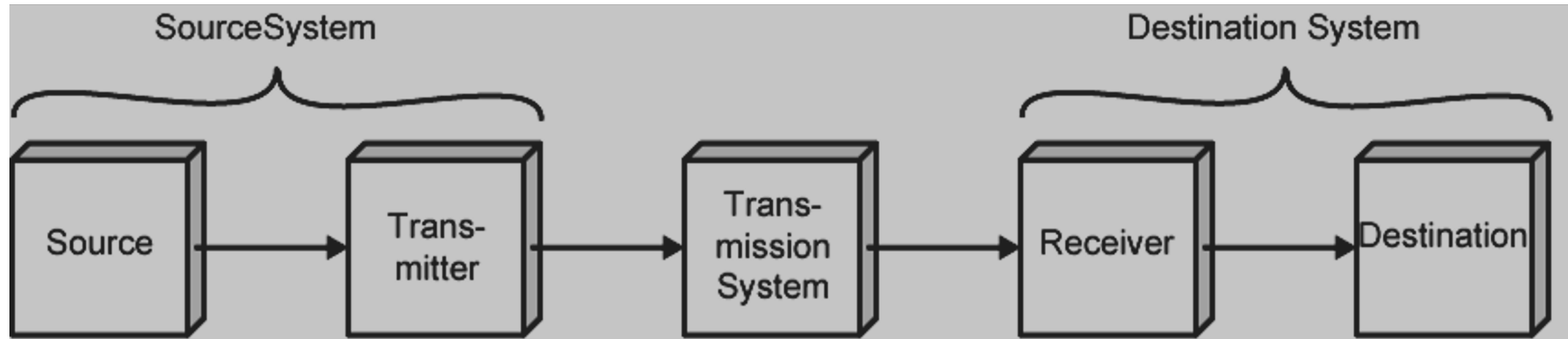
- Veri iletişiminin etkinliği aşağıdaki 4 temel parametreye dayanır.
  - **Doğru hedef (Delivery):** Verinin sadece doğru hedefe ulaşmasıdır
  - **Doğruluk (Accuracy):** Verinin kaynağından çıktığı şekliyle iletilmesidir
  - **Zaman (Timeliness):** Verinin zamanında hedefe ulaşmasıdır. Gerçek zamanlı iletişimde (audio, video) çok önemlidir
  - **Gecikme değişimi (Jitter):** Paketlerin hedefe ulaşma süresindeki değişimdir.

Veri İletişimi

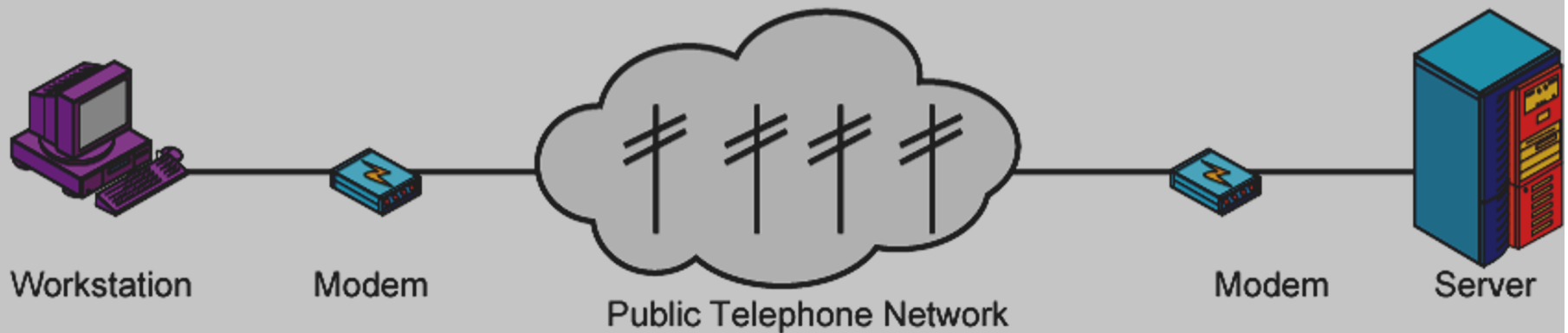
- Veri iletişim sistemi 5 elemandan oluşur:
  - **Message (mesaj):** iletilen bilgidir (ses, görüntü, metin, sayı, resim)
  - **Sender (gönderici):** veriyi ileten cihazdır (pc, workstation, video camera)
  - **Receiver (alıcı):** veriyi alan cihazdır (pc, workstation, televizyon)
  - **Transmission medium (iletim ortamı):** verinin gönderen ve alan cihaz arasında iletilmesini sağlayan fiziksel yoldur (twisted pair wire, coaxial cable, fiber optic cable, radio waves)
  - **Protocol (protokol):** veri iletişimini başlatır, yönetir, sonlandırır.

İletişim Modeli

(a) General block diagram

(b) Example

İletim Ortamı

Günümüzde veri iletişimini sürükleyen iki iletim ortamı:

Fiber optik kablolar

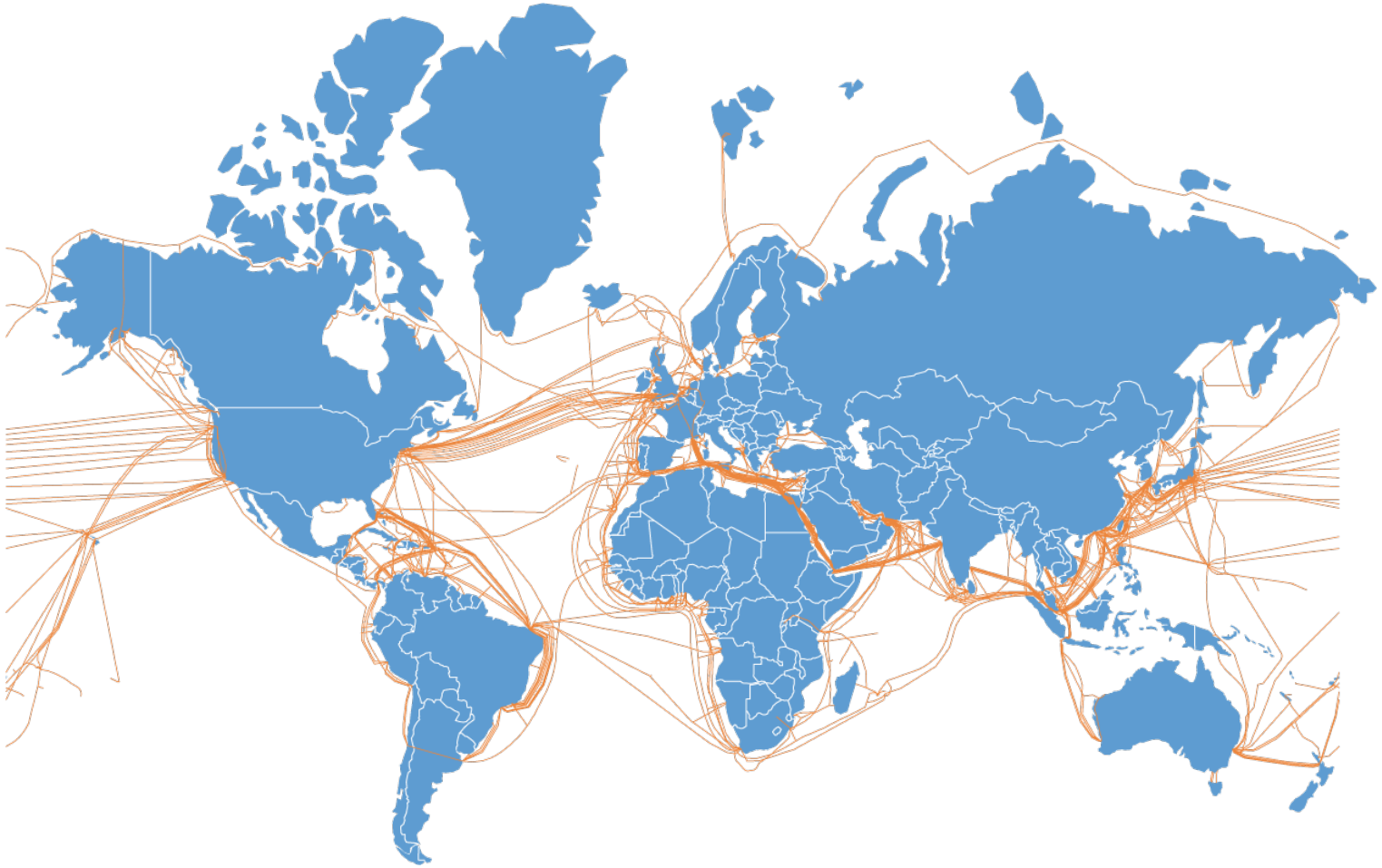

Ve

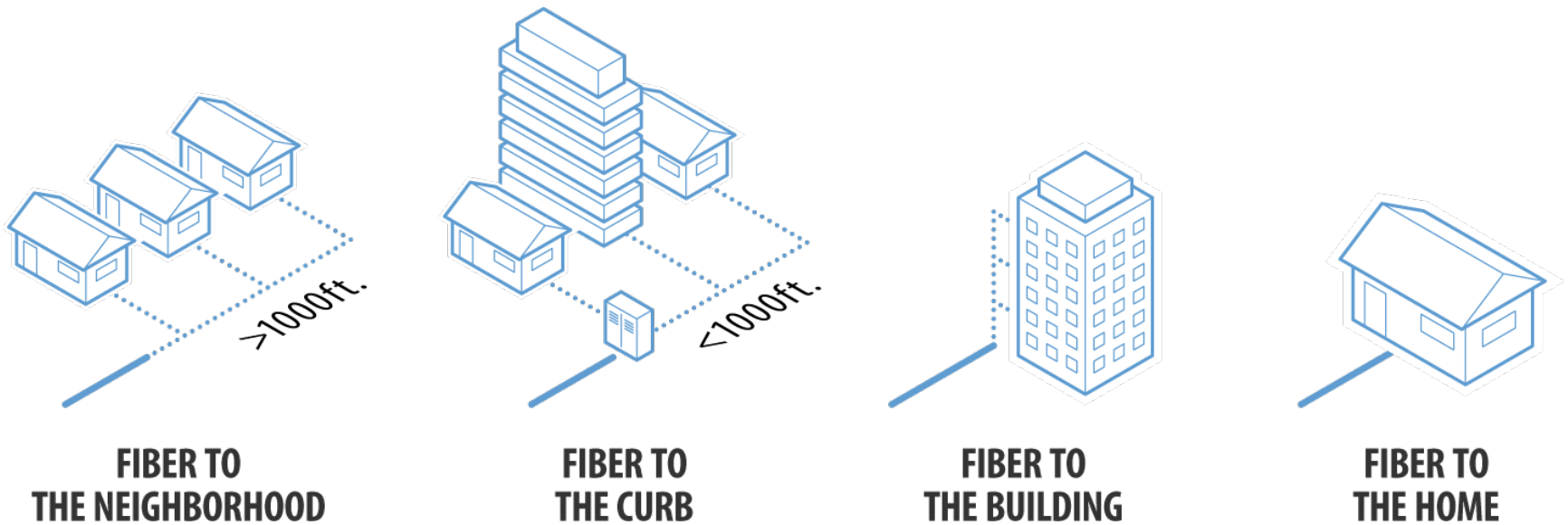
Kablosuz iletim ortamı

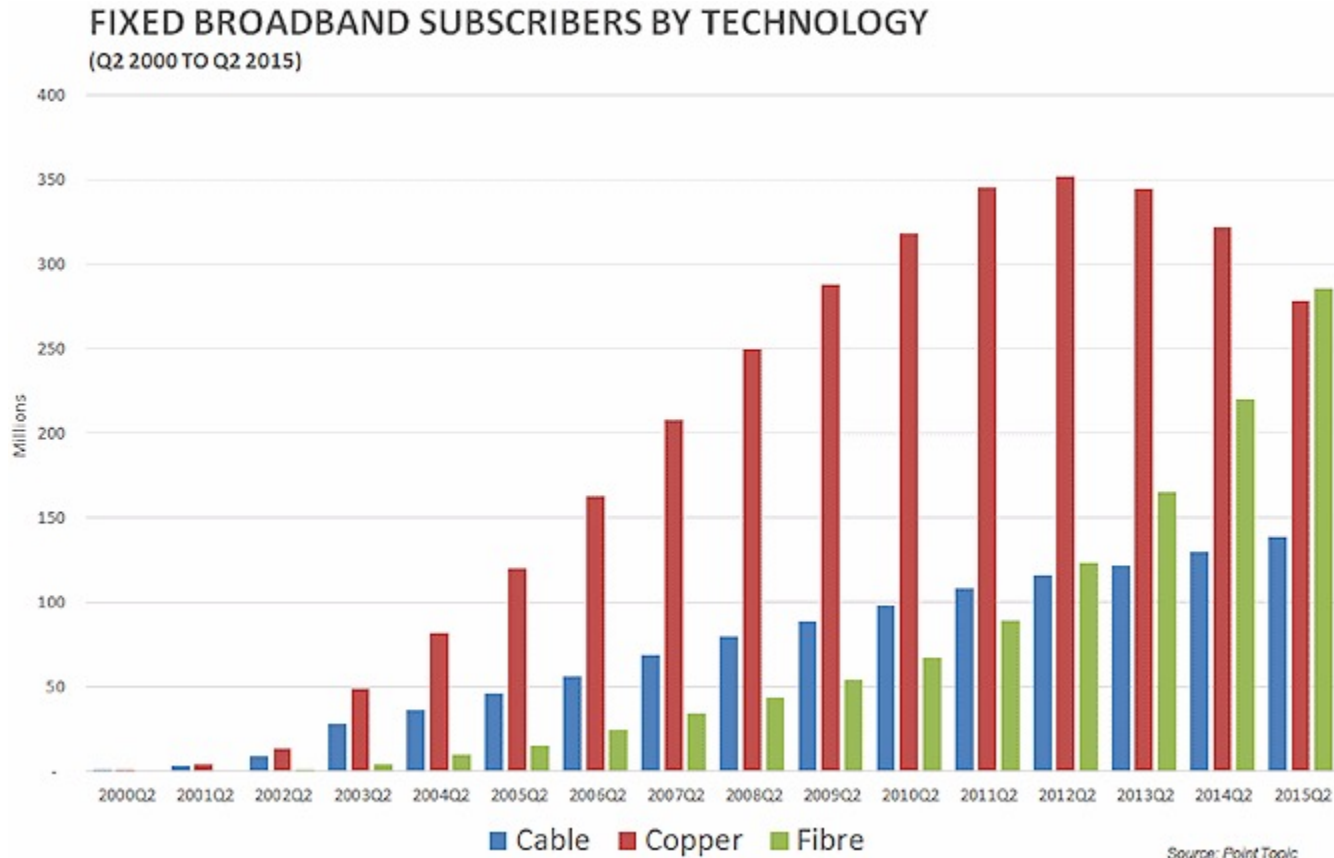
Fiber Optik Omurga

Fiber Optik - Last Mile

Fixed

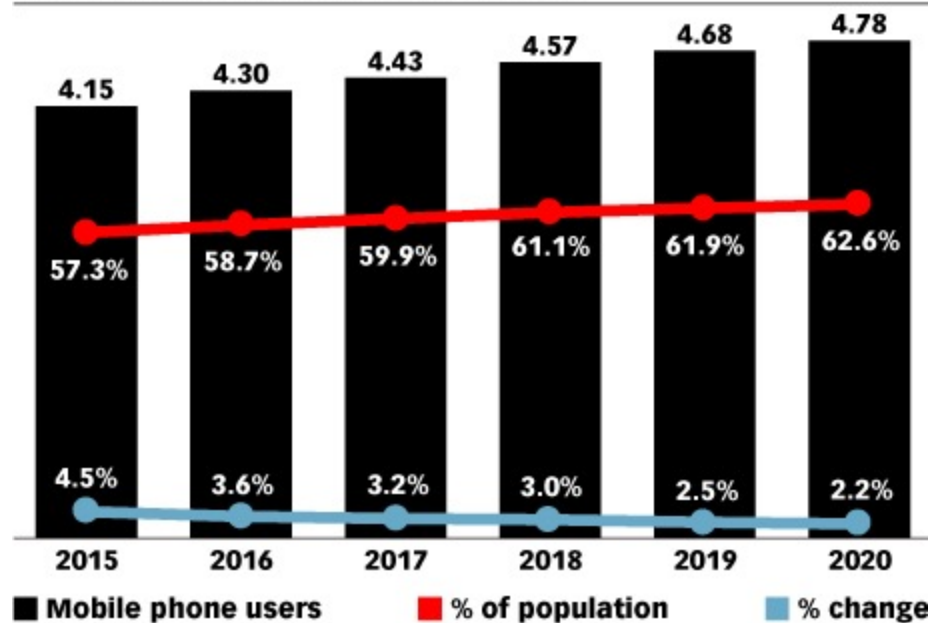

Mobile

Mobile Phone Users and Penetration Worldwide, 2015-2020

billions, % of population and % change

Note: individuals of any age who own at least one mobile phone and use the phone(s) at least once per month

Source: eMarketer, Sep 2016

215204

www.eMarketer.com

İletişimde İşlemler

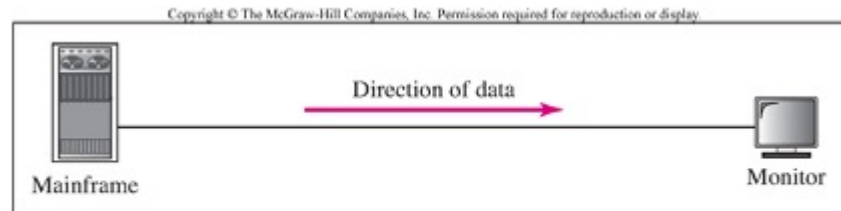
Transmission system utilization	Addressing
Interfacing	Routing
Signal generation	Recovery
Synchronization	Message formatting
Exchange management	Security
Error detection and correction	Network management
Flow control	

Veri Formları

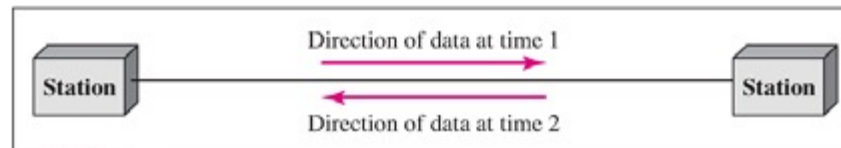
- Günümüzde bilgi çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır.
  - Text: Veri iletişimde text bit dizileri halinde ifade edilir. Çeşitli bit dizileri (code) text sembollerini ifade eder. “Unicode coding system” her sembolü 32 bitlik bir kod ile ifade eder
  - Number: Veri iletişimde sayılar bit dizileri halinde ifade edilir.
  - Images: Bir image pixel matrisi ile ifade edilir. Matris içindeki her bir nokta bir bit dizisidir.
  - Audio ve video: Diğerlerinden farklı olarak sürekli verilerdir, elektiriksel sinyal veya resimler dizisi olarak ifade edilebilirler.

İletişim Modları

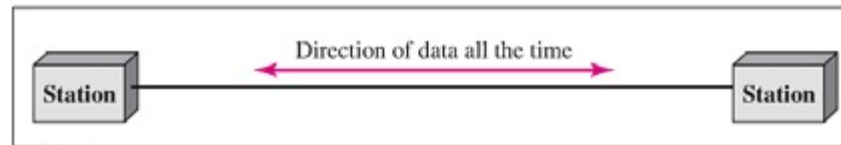
- Veri akışı 3 şekilde olabilir:
  - **Simplex** : iletişim tek yönlüdür (televizyon, keyboard, monitor)
  - **Half-duplex** : iki cihazda veriyi hem gönderebilir hemde alabilir. Ancak iki cihaz iletim ortamını paylaşmak zorundadırlar ve sırayla veri alıp gönderebilir (telsiz, walkie)
  - **Full-duplex** : iki cihaz eşzamanlı veri gönderebilir veya alabilir (telefon, adsl modem)

a. Simplex

b. Half-duplex

c. Full-duplex

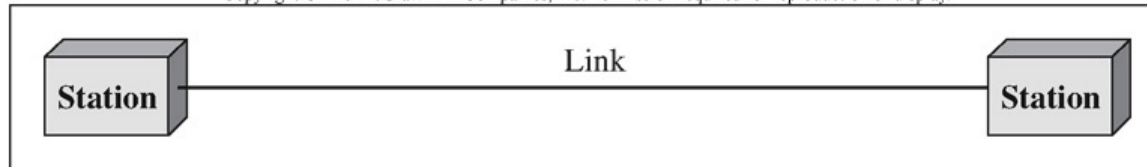
Ağlar

- Veri iletişim hatlarıyla birbirine bağlı olan cihazların (düğümlerin) oluşturduğu topluluğa “ağ” adı verilir.
- Düğümler bilgisayar, yazıcı gibi veri alma ve gönderme yetisine sahip herhangi bir cihaz olabilir.
- Birçok ağ **dağıtık (distributed)** işlem yapar. Ağın görevi ağ üzerindeki birçok düğüme dağıtılmıştır.
- Ağ kriterleri 3 başlıkta ifade edilir:
  - **Performance (Performans):** İletim süresi ve cevap süresi (transmit time, response time) ile ölçülebilir. Performans eşzamanlı kullanıcı sayısına, iletişim ortamına, donanıma ve yazılımın etkinliğine bağlıdır. **Throughput** bir noktadan bir saniyede geçen veri miktarı, **delay** verinin bir noktadan diğerine ulaşması için geçen süredir.
  - **Reliability (Güvenilirlik):** Hata yapma sıklığı ve hatanın düzeltilme süresiyle ölçülür. Ayrıca ağın doğal afetlere karşı dayanıklılığı da güvenilirliğini gösterir.
  - **Security (Güvenlik):** Yetkisiz erişimleri engelleme, virüslere karşı dayanıklılığı ifade eder

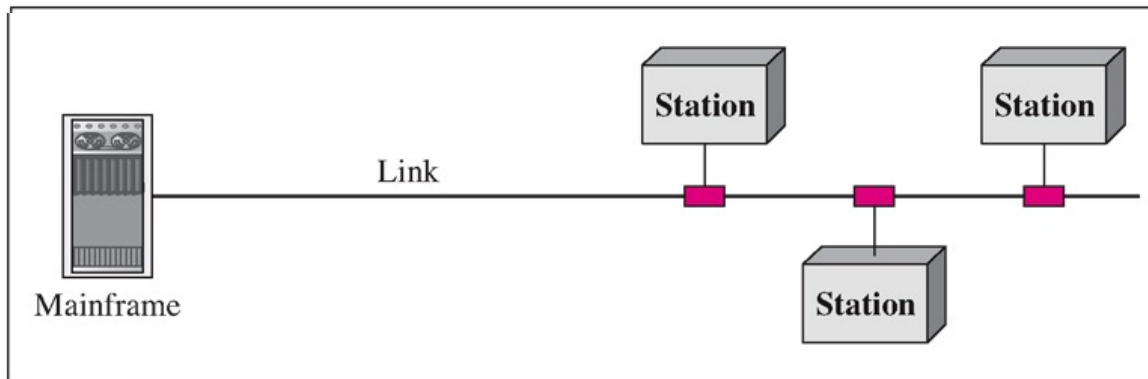
Bağlantı konfigürasyonu

- Point-to-point : iki cihaz arasında atanmış bir bağlantı sağlar (TV remote control)
- Multipoint (multidrop) : bir bağlantıyı ikiden fazla cihazın paylaşmasını sağlar. Bağlantı cihazlar arasında **time shared** veya **spatially shared** şeklinde paylaşılır.

Copyright © The McGraw-Hill Companies, Inc. Permission required for reproduction or display.

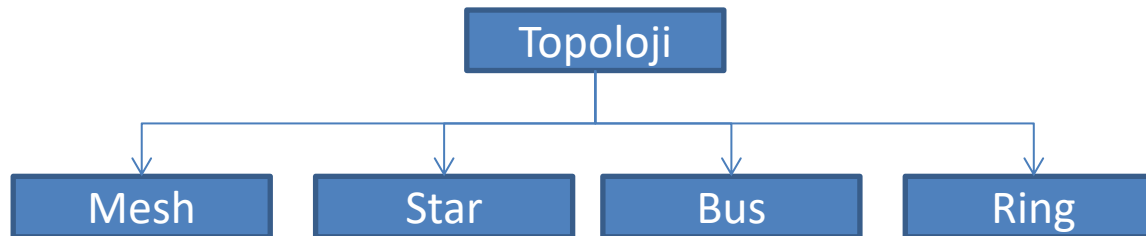
a. Point-to-point

b. Multipoint

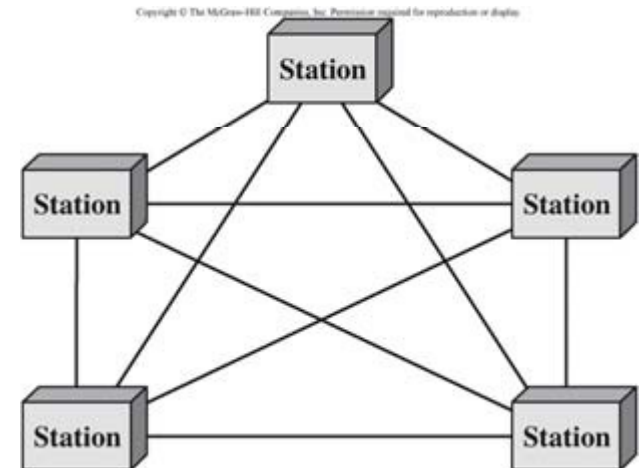
Ağ topolojisi

- İki veya daha fazla cihaz bir linke bağlanır, iki veya daha fazla link fiziksel topolojiyi oluşturur. Temel olarak 4 tür topoloji vardır:
  - Mesh (Örgü): her cihaz diğer cihazlara atanmış bir bağlantıya sahiptir. Toplamda “ $n(n-1)/2$ ” bağlantı vardır.
  - Star (Yıldız): her cihaz merkezi bir birimle (hub) atanmış bir bağlantıya sahiptir.
  - Bus (Taşıt): backbone olarak uzun bir kablo kullanılır ve tüm cihazlar bağlıdır.
  - Ring (Çember): her cihaz kendisine komşu iki cihaza atanmış bağlantıya sahiptir.
- Bunların dışında hibrid topoloji farklı topolojilere sahip ağların birbirine bağlanmasıyla oluşur.

Topoloji - Mesh

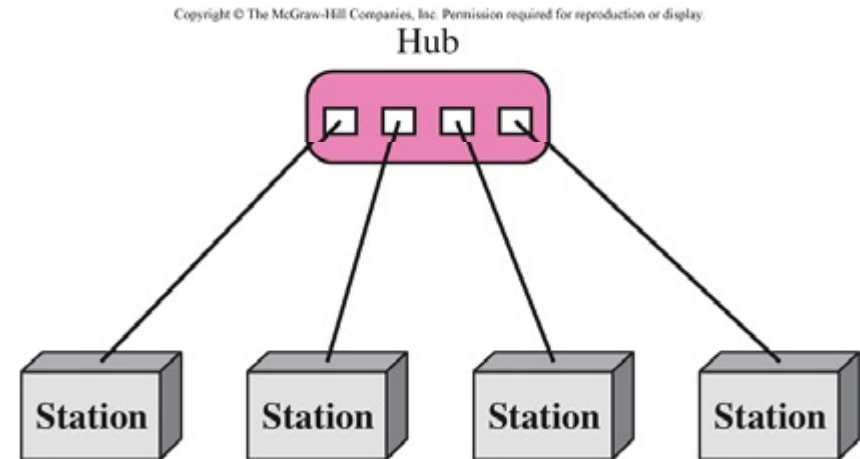
- Her cihaz kendisine ait bir bağlantıya sahip olduğundan trafik problemi olmaz. 😊
- Güçlüdür. Bir bağlantı arızalandığında sistemin diğer kısmını etkilemez. 😊
- Gizlilik ve güvenlik : Her cihazın kendi bağlantısından sadece kendi verisi gönderildiği için gizlilik ve güvenlik kolaylıkla sağlanır. 😊
- Fault identification ve fault isolation kolay sağlanır. 😊
- Her cihaz diğer tüm cihazlarla bağlantıya sahip olduğundan bağlantı sayısı kadar I/O port olmalıdır. 😞
- Installation ve reconfiguration zordur. 😞
- Her cihazda çok sayıda kablo olduğundan maliyet fazladır ve yer problemi oluşur. 😞
- Genellikle backbone bağlantılarda kullanılır.

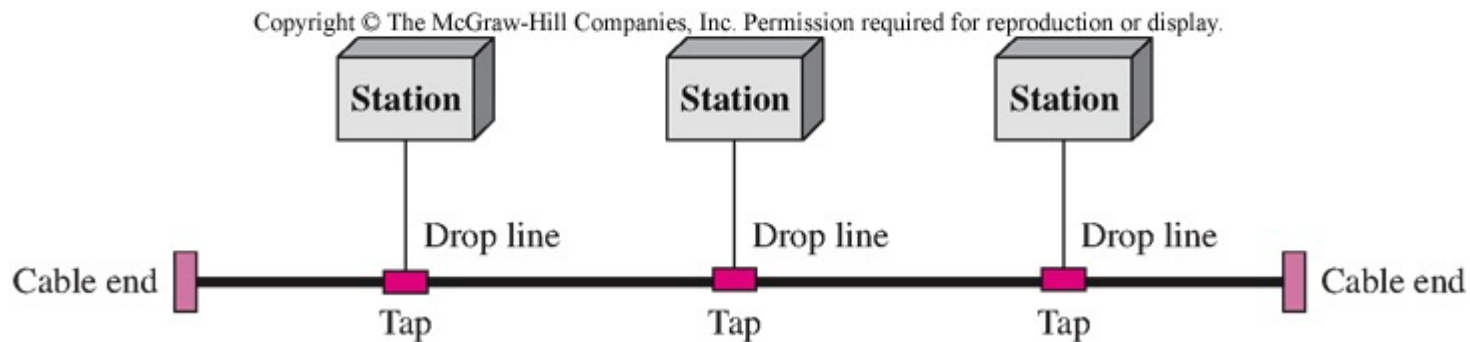
Topoloji -Star

- Tüm cihazlar merkezi birimi (hub) kullandığı için trafik problemi oluşur.
- Mesh topolojisine göre maliyet daha ucuzdur. 😊
- Her cihaz diğer tüm cihazlara bağlantı için bir linke sahiptir. Installation ve reconfiguration kolaydır. 😊
- Güçlüdür. Bir cihaz veya bağlantıdaki arıza sistemin diğer kısmını etkilemez. (Merkezi birim hariç) 😊
- Fault identification ve fault isolation kolay yapılır. 😊
- Mesh topolojisine göre daha az, ring ve bus topolojilerine göre daha çok kablolama gerektirir. 😞

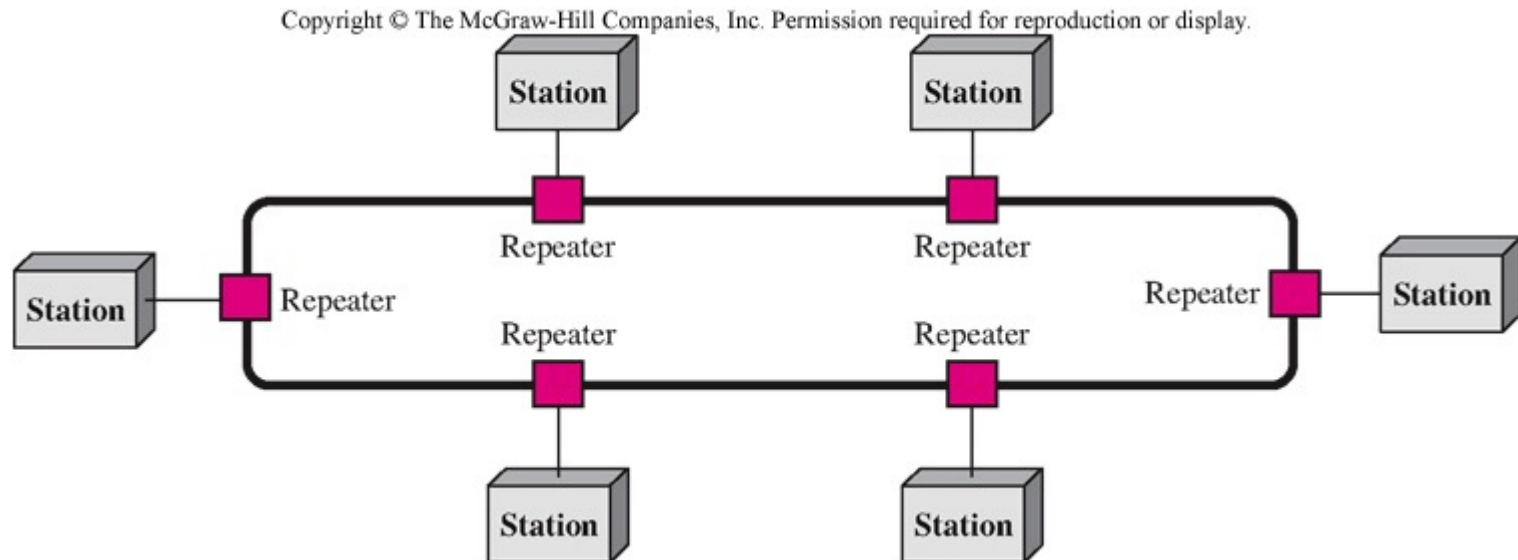
Topoloji - Bus

- Multipoint konfigürasyona sahiptir.
- Tüm cihazların bağlandığı uzun bir kablo backbone olarak kullanılır.
- Installation ve reconfiguration kolaydır. 😊
- Bus topolojisi, mesh ve star'dan daha az kabloya ihtiyaç duyar. 😊
- Bağlantıdaki arıza sistemin tümünü etkiler. ☹️
- Fault identification ve fault isolation zordur. ☹️

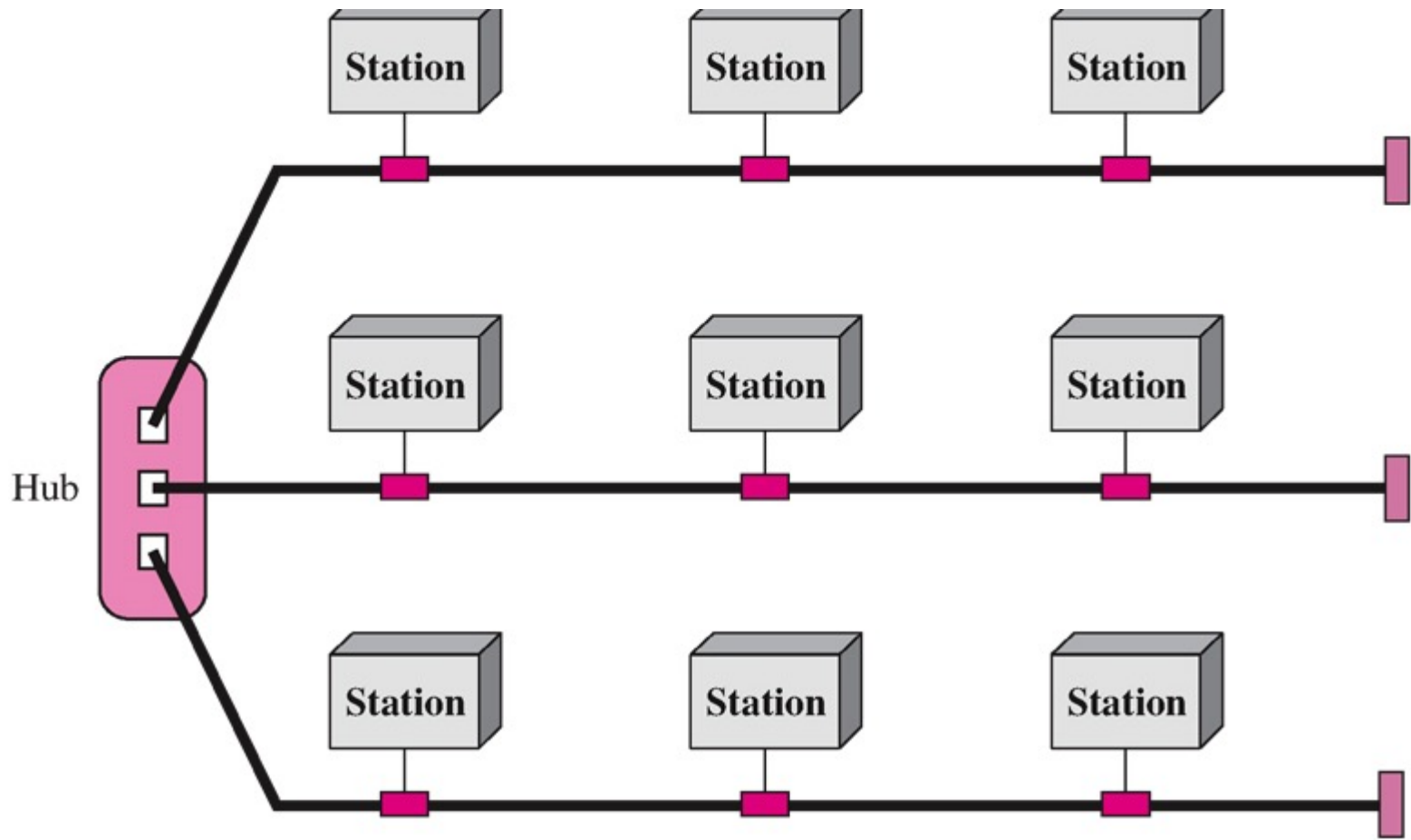
Topoloji - Ring

- Her cihaz kendisine komşu iki cihazla bağlıdır. Bir cihaz ekleme ve çıkarma sadece iki bağlantı değiştirme ile yapılır.
- Fault identification ve fault isolation kolay yapılır. 😊
- Installation ve reconfiguration kolaydır. 😊
- Tek ring yapısında bağlantının kopması halinde tüm sistem çalışmaz. 😞 İki yönlü ring yapısı ile bu problem giderilir. (FDDI, CDDI) 😊

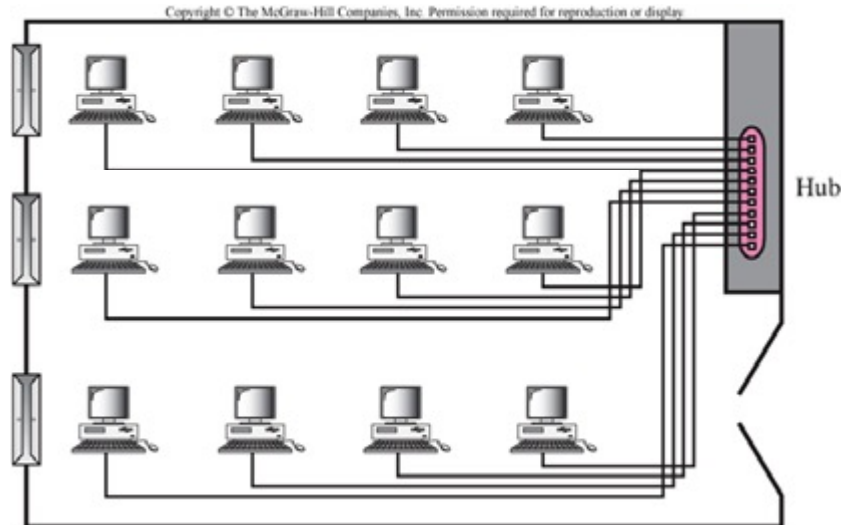
Topoloji - Hybrid

- Daha büyük bir topoloji oluşturmak için farklı topolojilerdeki ağlar birleştirilebilir.

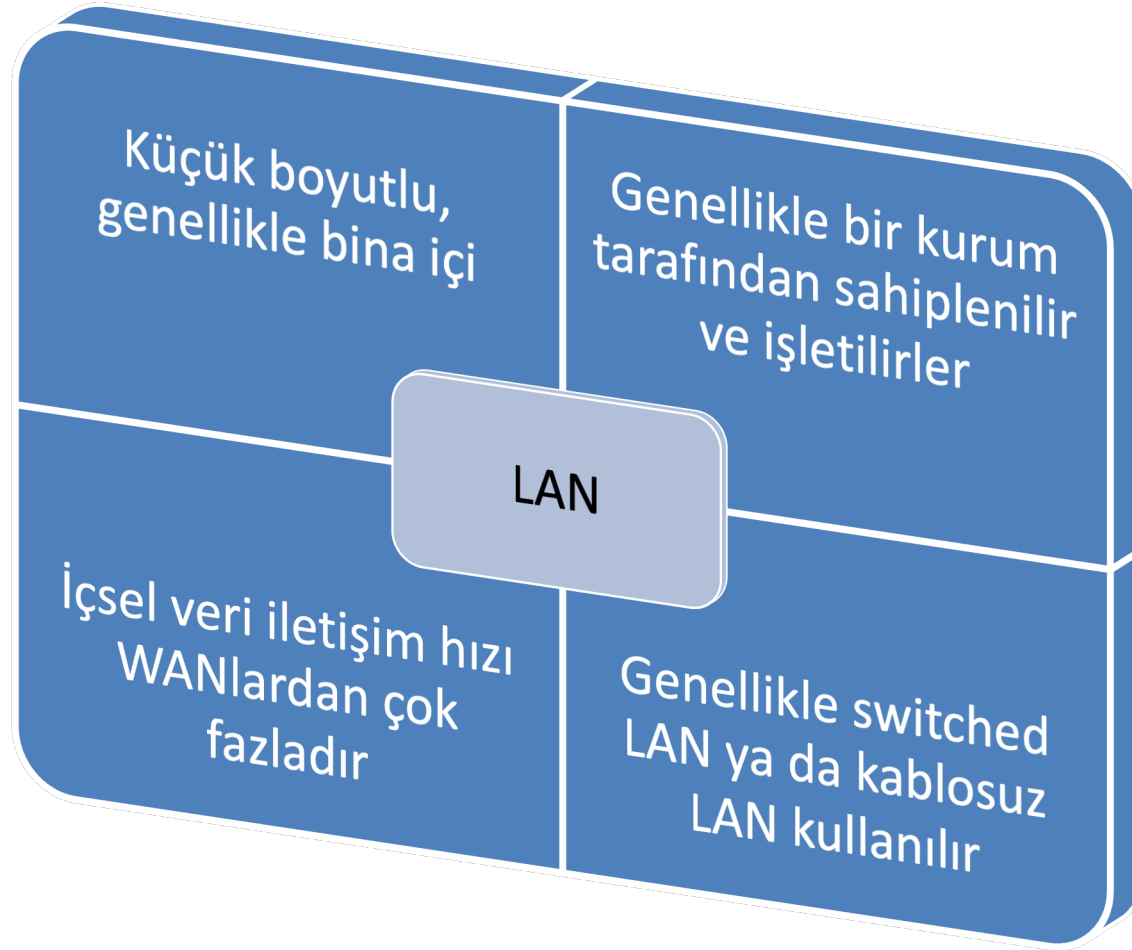

Ağ kategorileri - LAN

- Ağlar local-area network (LAN) ve wide-area network (WAN) olarak iki gruba ayrılır.
- Metropolitan area network (MAN) ise iki tip arasındaki ağ yapısıdır.
- LAN iki veya daha fazla bilgisayar arasında donanım, yazılım veya data paylaşımı için kullanılır. LAN boyutu birkaç kilometreyle sınırlıdır.
- İlk LAN'lar 4-16 Mbps hızında iken günümüzde 100-1000 Mbps hızındadır.

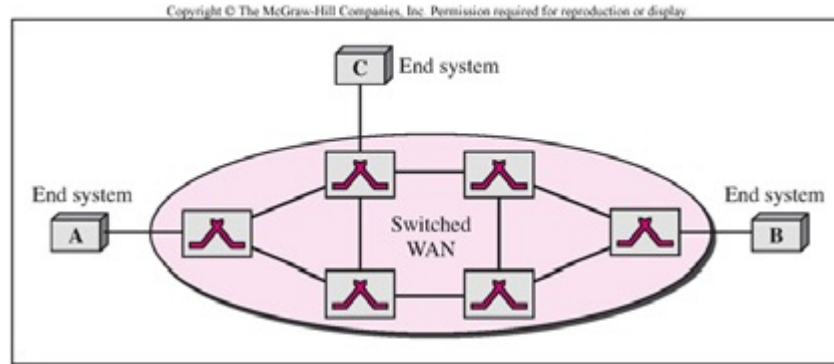

LAN - Özet

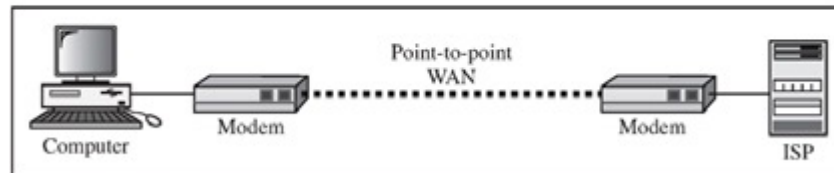

Ağ kategorileri - WAN

- WAN uzak mesafelerde ses, data, resim,... iletimini sağlar. Bir ülke, kıta veya dünya ölçeğinde olabilir.
- Ağ iletim ve anahtarlama elemanlarından oluşur. İletim hatları genelde fiber optik gibi yüksek kapasitelidir.
- Aşağıda switched ve point-to-point WAN görülmektedir.

a. Switched WAN

b. Point-to-point WAN

Geniş alan ağları

Kullanılan teknikler:

- Devre anahtarlama / Circuit switching
- Paket anahtarlama / Packet switching
- Frame relay
- Asynchronous Transfer Mode (ATM)

Devre Anahtarlama

- Özel bir iletişim yolu kullanır
- Bağlanan düğümler arasındaki fiziksel bağlantılar dizisi vardır
- Her bağlantı için ayrılmış mantıksal bir kanal vardır
- Hızlı iletim
- Devre anahtarlamanın en yaygın örneği telefon şebekesidir

Paket Anahtarlama

- Veriler paketler denilen küçük parçalar halinde gönderilir
- Paketler, kaynaktan hedefe giden bir yol boyunca düğüm noktasından düğüme geçirilir
- Paket anahtarlama ağları, terminal-uç birim cihazları ve bilgisayar-bilgisayar iletişimleri için yaygın olarak kullanılmaktadır.

Frame Relay

- Frame Relay, geniş ağ alanları üzerinden yüksek hızlarda hizmet veren, kiralık hatlara göre daha verimli ve ucuz bağlantı imkanı sağlayan bir teknolojidir.
- Frame Relay, verileri paketler (frame) halinde iletir.
- Veri taşınmasını ve verilerin sinyalleştirilmesini ilgili arayüz tanımlaması ile gerçekleştirir.
- Bu arayüzler birden fazla kullanıcının haberleşme kaynaklarının paylaşılması esasına dayanır.
- Ağa bağlanan tek bir hat ile birden fazla noktaya haberleşme imkanı sağlar.
- İki uç arasında sürekli ayrılmış özel bir hat yerine, gereksinim duyuldukça kullanılan geniş ağ bandı bu noktada kullanılır.
- Frame Relay, ağ aracılığıyla sanal devreler kurar.

Asynchronous Transfer Mode (ATM)

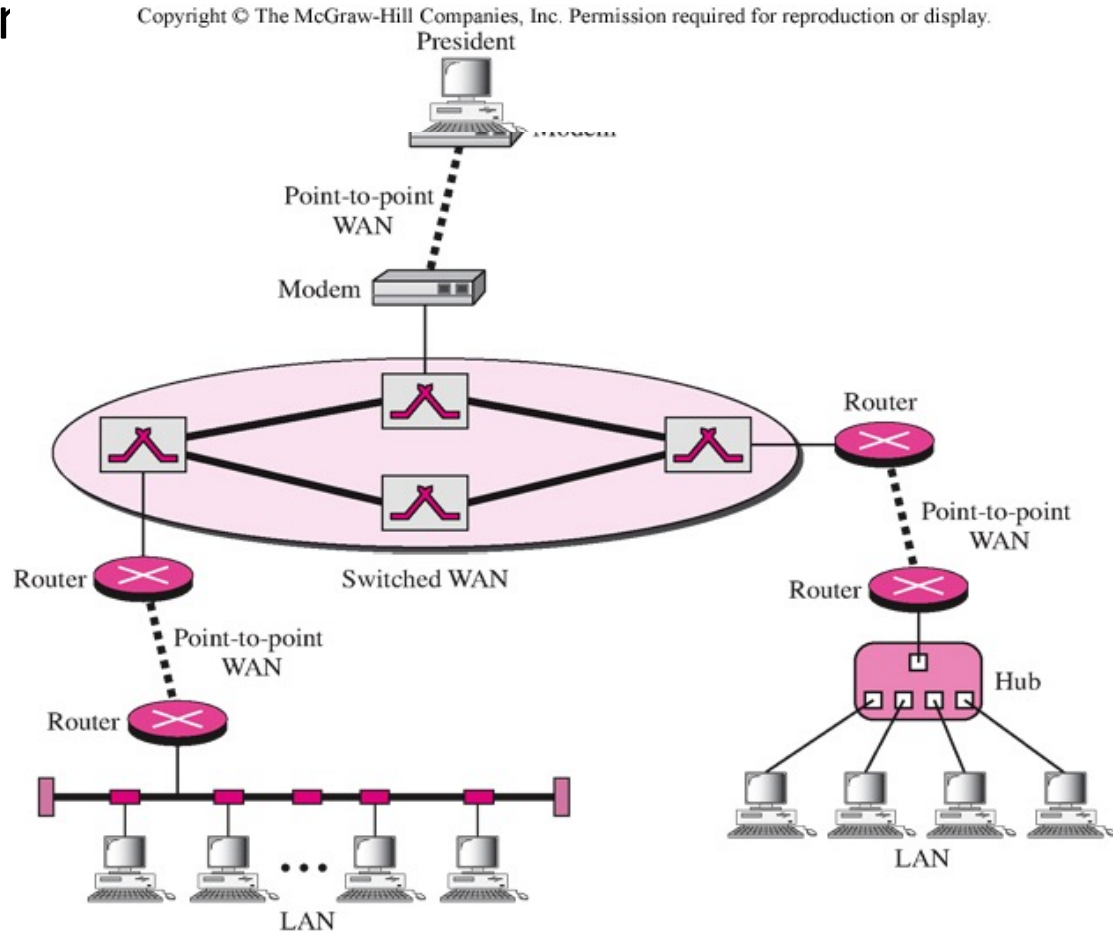
- Geniş alanda daha fazla bant genişliği gerektiren erişim uygulamalarının altyapısını oluşturmaktadır.
- Paket anahtarlama iletim tekniğinin bir türü sayılabilecek hücre aktarımını, devre anahtarlama teknolojisinin faydalarını da alarak gerçekleştirir.
- Ses, görüntü ve veri gibi farklı yapısal özelliklere sahip trafikleri, aynı platform üzerinden taşır.
- Gerçek zamanlı veri iletimi için son derece uygundur
- Donanım bazlı hücre anahtarlama kullanılır
- Taşıyıcı hücreler sabit olarak 53 byte büyüklüğündedir.
- 53 byte'tan büyük çerçeveler ATM adaptasyon seviyesi tarafından uygun formata getirilerek iletim sağlanır.

WAN - Özet

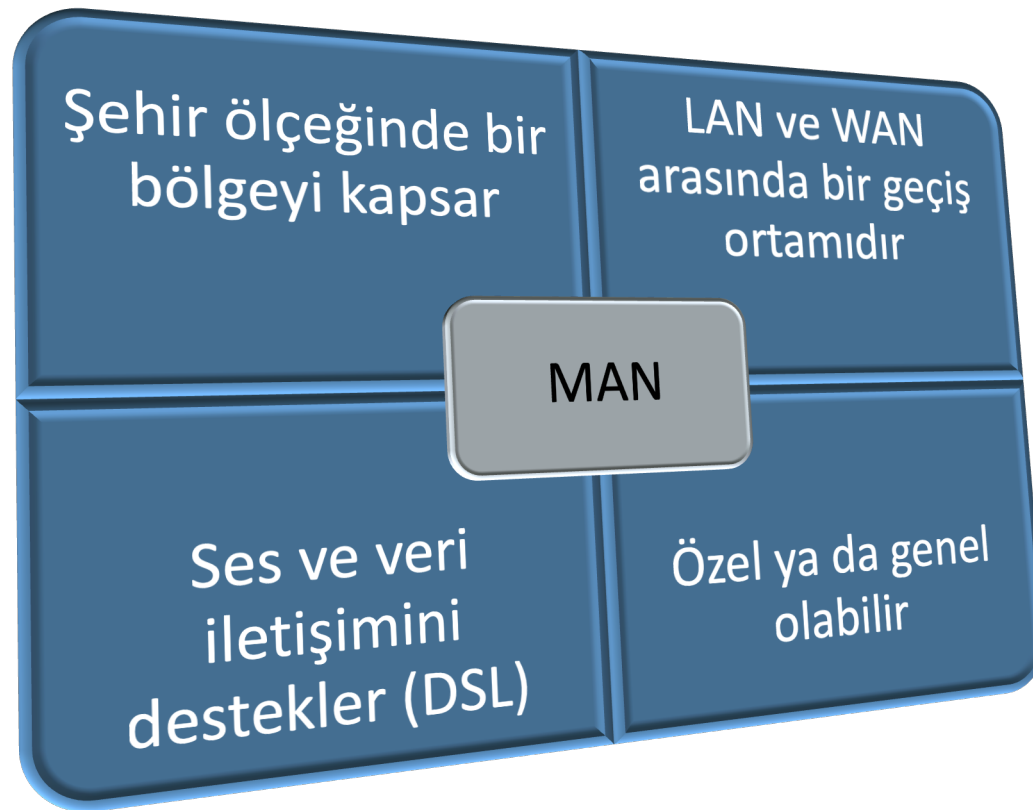
- İlk switched WAN X.25 tir.
- X.25 ağları yerine daha sonra Frame Relay kullanılmaya başlanmıştır.
- Daha sonra ortaya çıkan ATM ağlar da switched WAN'dır.
- Günümüzde kablosuz WANlar daha sık kullanılmaktadır.

Ağ kategorileri - MAN

- MAN bir şehir ölçeğinde hızlı iletişim sağlamak için kullanılır.
- DSL bağlantılar MAN kategorisindedir.
- İki veya daha fazla ağın birleşmesiyle **internetwork** veya **internet** oluşur.
- En bilinen örneği **kablo TV** ağlarıdır.
- Günümüzde kullanılan IEEE 801.16 (**WiMAX**) da bir diğer MAN örneğidir

MAN - Özet

Internet

- Internet günümüzde yaşam şekillerini ve iş yapma biçimlerini değiştirmiştir. Internet birbirine bağlı yüzbinlerce bilgisayar ağından oluşmaktadır.
- 1960'lı yıllarda bilgisayarlar tek başına kullanılıyordu. Advanced Research Projects Agency (ARPA) bilgisayarları birbirine bağlamanın yolunu araştırıyordu.
- 1967 yılında ARPA tarafından ARPANET geliştirildi. 1969 yılında 4 düğüme (University of California at Los Angeles, University of California at Santa Barbara, Stanford Research Institute ve University of Utah) sahip ağ geliştirildi. Network Control Protocol adlı yazılım iletişimi sağlamaktaydı.

Internet

- 1957 ARPA (Advanced Research Project Agency) kuruldu
- 1967 ARPA bünyesindeki bilgisayarlara uzaktan erişim fikri ortaya çıktı
- Bu amaçla paket switching kavramı tartışılmaya başlandı
- 1967 ARPANET kuruldu
- Her bilgisayar bir IMP (Interface Message Processor) bağlandı
- Her IMP diğer iki IMP'ye 56kbps'lik iletim hatları ile bağlandı
- Uygulama yazılımı??

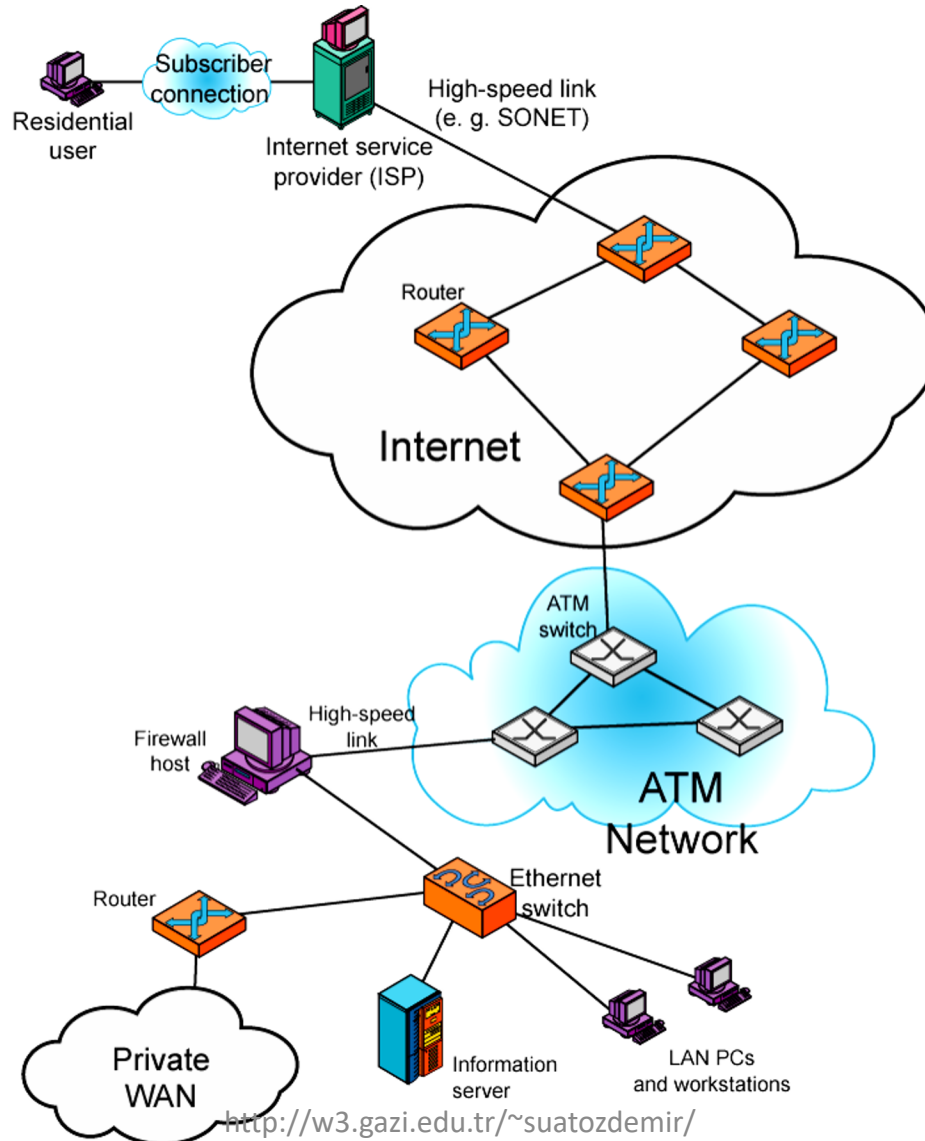
Internet

- 1972 yılında ARPANET ekibinden Vint Cerf ve Bob Kahn tarafından end-to-end paket göndermek için TCP (Transmission Control Protocol) geliştirildi.
- Kısa süre sonra bu protokol, TCP ve Internetworking Protocol (IP) olarak ikiye ayrılmıştır.
- IP datagram yönlendirmesini yaparken, TCP segmentlere ayırma, birleştirme ve hata denetimi gibi işleri yapmaktadır.
- ARPANET daha sonra NSFNET olarak tüm üniversiteleri birbirine bağlayacak şekilde gelişti (1988)
- Internet günümüzde sürekli büyümekte ve gelişmektedir.
- Sürekli yeni uygulamalar, ağlar ve cihazlar Internet'e bağlanmaktadır.

Internet

- Son kullanıcılar ISP (Internet Service Provider-Internet Servis Sağlayıcı)'lerle Internet'e bağlanmaktadır.
- Uluslararası ulusal bölgesel ve yerel ISP'ler vardır
- Uluslararası ISP'ler ülkeleri birbirine bağlar.
- Ulusal ISP'leri özel şirketler oluşturur (TTNet, Superonline).
- Ulusal ağları (backbone) birbirine NAP (Network Access Points) bağlar.
- Bölgesel ISP'ler daha küçüktür ve bir veya birkaç ulusal ISP'ye bağlıdır.
- Yerel ISP'ler son kullanıcıya direk Internet erişim sağlar. (Üniversite,...)

Örnek ağ konfigürasyonu

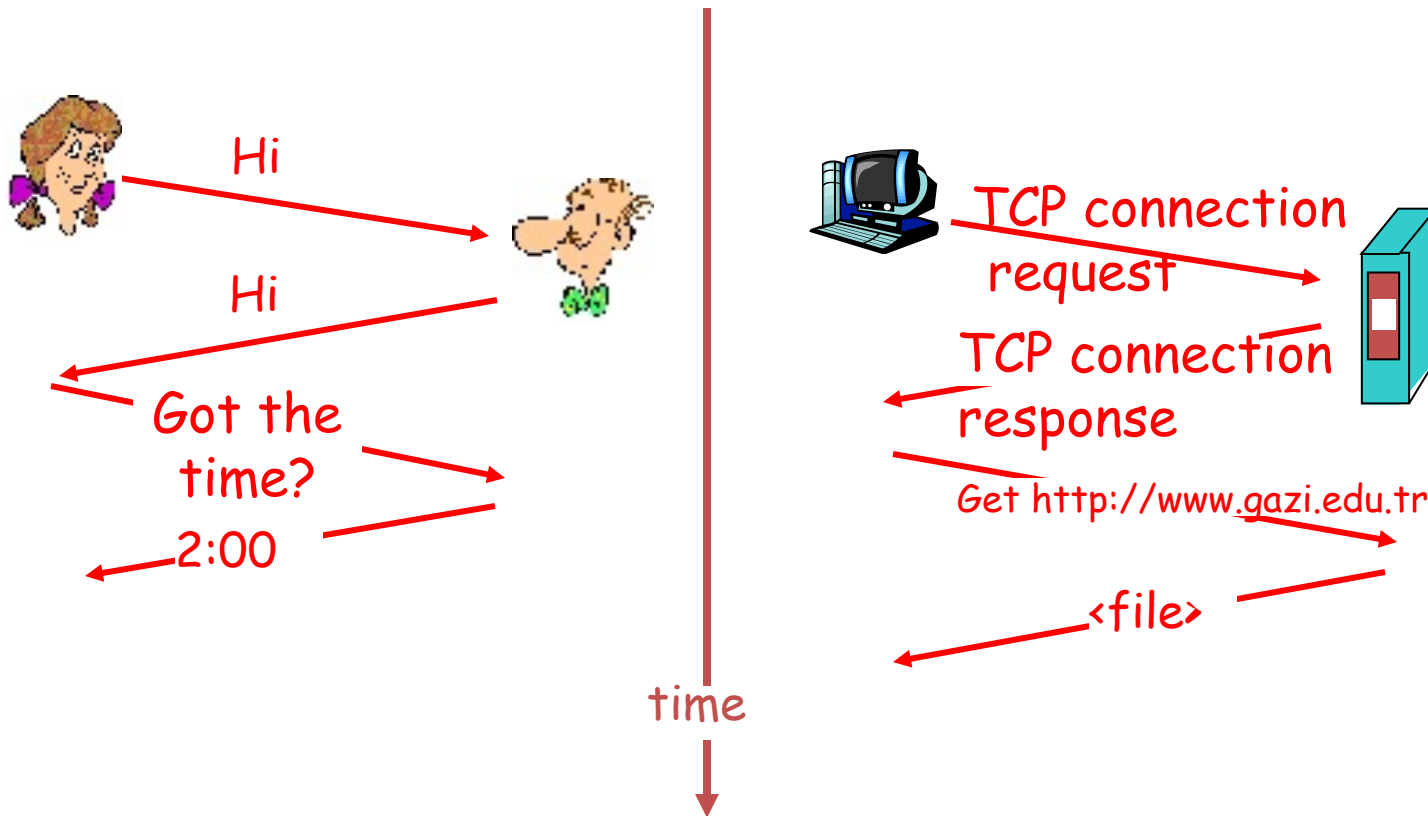
Protokoller ve Standartlar

- İletişim yapabilmek için birimler bir protokol üzerinde anlaşırlar.
- Bir protokol veri iletişimini yöneten kurallar kümesidir.
- Bir protokol neyin iletileceğini, ne zaman iletileceğini ve nasıl iletileceğini tanımlar.
- Bir protokolün anahtar bileşenleri syntax, semantics ve timing' tir.
  - **Syntax:** Verinin yapısı veya biçimidir. (paketteki ilk 8 bit adres olsun gibi)
  - **Semantics:** Bit gruplarının anlamını gösterir. (adres bir sonraki node'umu yoksa hedefimi gösteriyor)
  - **Timing:** Verinin ne zaman iletileceği ve hangi hızda iletileceği bilgisini gösterir. Alıcı ve verici arasındaki hız uyumsuzluklarını giderir.

Protokol nedir?

İnsanlar arasında protokol

Bilgisayar ağı protokolü

Protokoller ve Standartlar

- Standartlar farklı üreticilerin ürünlerinin birlikte çalışabilirliklerini sağlar.
- De facto: bir kurum tarafından onaylanmamış ancak yaygın bir şekilde kullanılan standartlardır. (sound blaster)
- De jure: bir kurum tarafından onaylanmış standartlardır (IEEE 802 11)
- Standart organizasyonları
- ISO (International Organization for Standards) : bilimsel, ekonomik ve teknolojik alanlarda çalışır. (OSI başvuru modeli)
- ANSI (American National Standards Institute) : ANSI karakter set, ANSI-C, ANSI-SQL
- IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) : IEEE 802.x
- Internet draft: Internet standartları detaylı bir süreçten geçer. Özellikler belirlenir ve Internet draft olarak yayınlanır. Internet draft üzerinde çalışılan dökümanı gösterir.
- RFC (Request For Comments): Internet otoriteleri tarafından draft döküman RFC olarak yayınlanır. Her RFC dokümanı bir numaraya ve özellikle bir alana yöneliktir.